

Отримано 27.05.2026р.

Голова спеціалізованої
вченої ради

ДФ 26.133.117

д. філол. н., проф.

Стишов О. А.

О. Стишов

Голові
спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.117
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук,
професору, професорові кафедри
української мови факультету
української філології, культури і
мистецтва
Олександрю СТИШОВУ

ВІДГУК

офіційного опонента

Торчинської Наталії Миколаївни,

кандидата філологічних наук, доцента, завідувача кафедри
слов'янської філології

Хмельницького національного університету,

про дисертацію **Сергія Сергійовича Притули**

**«Структурно-семантичні та прагматичні особливості українських
кінозаголовків ХХІ ст.»**, подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія
галузь знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність теми дослідження. Для сучасної лінгвістики притаманний антропоцентричний вектор розвитку наукових теорій, де номінація об'єкта розглядається не як механічний процес, а як складний когнітивний механізм інтерпретації і відтворення реальності. Постійний розвиток і трансформація українського кінематографа ХХІ століття спричинюють появу нових закономірностей назвотворчості, що вимагає від мовознавців комплексного опису, характеристики і систематизації сучасного онімного фонду за його семантичними, структурними й прагматичними параметрами.

Водночас нагальність лінгвістичного дослідження кінозаголовків, проведене С.С.Притулою, диктується стрімким розширенням цифрового медіапростору та появою стримінгових платформ, де фільмонім перетворюється на ключовий інструмент комунікативно-прагматичного зв'язку з реципієнтом в

умовах глобальної конкуренції. Особливу вагу для сучасної науки про мову має інтертекстуальна природа новітніх заголовків анімаційного, ігрового та неігрового кіно, що пов'язано з активною екранізацією літературних творів і тісним міжмистецьким діалогом. Аналіз таких складних асоціативних зв'язків у структурі кінозаголовка дозволяє глибше дослідити вибір мотиваційних ознак, які детермінують сприйняття медіатексту сучасним українським реципієнтом.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). Зміст рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що наукова новизна теми є беззаперечною, адже автор зосередив увагу на українських кінозаголовках ХХІ ст., які не були об'єктом комплексного дослідження. За аналогією до низки ономастичних розвідок, С.С.Притула проаналізував семантику, структуру й прагматику кіноназв, визначив основні тематичні групи й описав їхні структурні моделі, окреслив тенденції номінації сучасних творів, схарактеризував мотивацію та особливості створення заголовків та механізм їх сприйняття. Прикметно, що особливий акцент автор зробив на особливостях реалізації комунікативних стратегій творців фільму та засобів їх формування в кінозаголовках, увівши в науковий обіг модерний фактичний матеріал, встановив зв'язки між назвою фільму і кіносценарієм чи художнім твором.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення роботи С.С.Притули полягає в узагальненні теоретичних положень концептуальних питань ономастики і водночас у розширенні меж загальної теорії власних назв. Аналіз низки досліджень зарубіжних науковців дозволяє авторові зробити власні висновки щодо процесу найменування (с.25–32), різноаспектного вивчення кінозаголовків та окреслити проблемні питання, акцентуючи, що «ономасіологія, або теорія номінації, на відміну від семасіології, ... вивчає процес номінації шляхом від концепту до його позначення мовними засобами» (с. 25).

Робота має практичне значення, адже її результати можна використовувати в сучасних ономастичних та лексикографічних дослідженнях, при викладанні курсу сучасної української мови, відповідних спецсеминарів і спецкурсів у закладах вищої освіти. Значущим, як запланував автор, вважаємо «створення практичних порад для ефективного називання фільмів із метою успішного просування кінопродуктів на ринку кіноіндустрії» (с. 22).

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є беззаперечною, оскільки проведене дослідження показало, що ґрунтовний аналіз онімної лексики можливий на підставі як класичних моделей творення номінативних одиниць, так і сучасних підходів, що ґрунтують на лексико-семантичних принципах та генеративній граматиці. С.С. Притула у дисертаційній роботі доводить, що при вивчення кінозаголовків (а отже, й інших груп власних назв) необхідно зважати на культурологічні, лінгвістичні, семіотичні та прагматичні аспекти.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень та висновків дисертації забезпечено репрезентативною джерельною базою дослідження, яка охоплює різноаспектний аналіз 1554 номінативних одиниць сучасного українського ігрового, документального та анімаційного кінематографа.

Об'єктивність висновків підтверджено статистичними даними, систематизованими у вигляді таблиць або підсумкових абзаців, які відображають кількісні та відсоткові показники продуктивності виділених лексико-семантичних, структурних і прагматичних типів найменувань. Ключовий теоретичний висновок роботи полягає в обґрунтуванні інтенційної багатоаспектності сучасної кінономінації та її орієнтації на активну взаємодію з глядачем.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Комплексний аналіз дисертаційної роботи С.С. Притули свідчить про високий рівень виконання

окреслених наукових завдань та глибоке оволодіння методологічним інструментарієм. Автор демонструє зрілість наукового мислення, системний підхід до опрацювання матеріалу та ґрунтовну обізнаність із сучасною теоретичною базою, що забезпечило логічну послідовність, обґрунтованість та практичну цінність отриманих результатів.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях. Дисертація С.С.Притули належно апробована на 9 міжнародних та 5 всеукраїнських наукових конференціях, її матеріали висвітлено у 7 публікаціях, 4 з яких надруковано у фахових виданнях України, 3 публікації апробаційного характеру в збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертаційна робота С.С.Притули має чітку, вмотивовану структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури і додатки.

У розділі 1 *«Науково-теоретичні засади дослідження кінозаголовок у мовознавстві»* (с.25–70) здійснено комплексний теоретичний огляд наявних у лінгвістиці підходів до вивчення назв кінотворів, окреслено поняттєво-термінологічний апарат та вибудовано методологічне підґрунтя дослідження. Зокрема, розкрито такі ключові аспекти, як номінація фрагментів дійсності крізь призму прагматичної діяльності людини, де особливу увагу приділено антропоцентричному чиннику та когнітивним механізмам назвотворення; феномен кінозаголовка (фільмоніма) як специфічного акту номінації кінофільму, визначено його мовний статус та місце в системі онімного простору. Проте, як зазначив здобувач, «проаналізовані класифікації фільмонімів не є абсолютними, що вможливорює проведення подальших досліджень у цій царині» (с.69), таким чином окресливши перспективи досліджень

Проаналізувавши функції, які виконують заголовки (а це номінативна, ідентифікаційна, інформативна, інтерпретативна, естетична, маркетингова / рекламна, соціальна, інтертекстуальна), здобувач робить висновок, що така їхня розмаїтість зумовлена маркетинговими завданнями кінопродукту та глядацьким сприйняттям (с.60–61). Особливу увагу С.С.Притула зосередив на інтертекстуальному та семіотичному взаємозв'язках, які виникають між назвою (кінозаголовком) та самим кінопродуктом як цілісним медіатекстом, і дійшов висновку, що якщо перші заголовки кіно були подібні до заголовків медіа, то сьогодні стрімкий розвиток телебачення, інтернету, різноманітних технологій зумовив появу потокової моделі формування заголовків (с.68), тобто на формування стратегій кінономінації українських фільмів впливала низка історико-культурних чинників.

Позитивним аспектом рецензованої роботи, зокрема усього першого розділу, є вихід автора за межі традиційного для багатьох вітчизняних мовознавчих студій аналізу суто українського або загальнослов'янського контексту. С.С.Притула продемонстрував високу наукову об'єктивність і широту поглядів, інтегрувавши в критичний огляд не лише західноєвропейські здобутки, а й східноазійські лінгвістичні розвідки, що суттєво збагатило теоретико-методологічний фундамент дисертації.

У Розділі 2 *«Лексико-семантичні та структурні особливості кіноназв»* (с.71–121) автор здійснив безпосередній практичний лінгвістичний аналіз зібраного фактичного матеріалу з метою виявити внутрішню організацію, змістове наповнення та формальні моделі сучасних фільмонімів. Зокрема, виокремив і детально схарактеризував тематичні групи кіноназв, дослідив динаміку лексичного складу в сучасних кінозаголовках, визначив продуктивні пласти лексики; проаналізував лексико-семантичне явище мовної гри в назвах фільмів як важливий інструмент створення додаткових експресивних та змістових смислів; запропонував розлогу структурно-семантичну

характеристику кінозаголовків, зауваживши, що «кінозаголовок є семантично цілісною автономною одиницею, яка вналежнена до цілісної структури кінотвору та водночас функціонує як самостійна номінативна форма, що потребує окремого структурносемантичного аналізу» (с.99).

Системність представленого здобувачем дослідження виявляється у визначенні продуктивності окремих категорій і типів заголовків у кожному підрозділі відповідно до фокуса наукового пошуку.

У Розділі 3 *«Прагматичні вияви українських кінозаголовків XXI ст.»* (с.122–165) досліджено функціональний потенціал фільмонімів у контексті їхньої взаємодії з адресатом, визначено когнітивні чинники кодування інформації та механізми впливу назви на глядацьку аудиторію.

Дисертант проаналізував зв'язки фільмонімів із літературними першоджерелами та іншими художніми кодами соціокультурного простору, схарактеризував мотиваційні типи найменувань сучасних фільмів. С.С.Притула доходить висновку, що «кінозаголовкам властива пропозиційно-диктумна, модусна, асоціативно-термінальна та змішана мотивація. Важливу роль у формуванні смислової багатосаровості назв відіграє прецедентна мотивація, що апелює до загальновідомих культурних кодів...» (с. 142). Прагматичні особливості заголовків українського кіно автор розглядає у зв'язку «автор – продукт – реципієнт (глядач)».

Подальшого використання іншими науковцями заслуговує запропонована дисертантом прагматична класифікація кінозаголовків, у якій виокремлено констативи (або репрезентативи), перформативи, квестиви (або еротетиви), директиви (з подальшим поділом на ін'юктиви та реквестиви), вокативи, менасиви, промісиви та заголовки, які містять побажання (с.146–147).

Здобувач робить висновок, що «механізм перцепції кінозаголовка реципієнтами є складним багаторівневим процесом, який в умовах сучасного цифрового середовища, інформаційного перевантаження та існування

«кліпового мислення» функціює як елемент «протозшивання», що полягає в мотивуванні глядача переглянути кінопродукт» (с.162).

Отже, як свідчить зміст дисертації, С.С.Притула чітко узагальнив увесь фактичний матеріал, у відсотках підтвердив результати дослідження, що дозволило сформулювати логічно послідовні, чітко структуровані та науково обгрунтовані висновки, які повною мірою відображають вирішення поставлених завдань.

8. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту дисертації С.С. Притули дозволяє стверджувати, що здобувач у повному обсязі дотримався вимог академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Високо оцінюючи загальну теоретичну й практичну цінність дисертаційної роботи С.С. Притули, обгрунтованість її основних висновків та положень, вважаємо за доцільне висловити певні побажання і зауваження:

1) на с. 28–30 на Рис. 1.1. дисертант запропонував відображення базового ономасіологічного процесу за Х. Гжегою. Нижче представив українську версію схеми 1.1., яка «є адаптацією моделі Х. Гжеги» (с.20). Якщо автор пише «українська версія... яка є **перекладом**», це означає максимальну точність: терміни замінено на українські еквіваленти, але структура, зв'язки та логіка моделі залишилися недоторканими. Натомість термін «**адаптація**» передбачає, що в оригінальну модель Х. Гжеги внесли певні зміни, щоб вона краще працювала в новому контексті (у нашому випадку – в українському науковому або мовному полі). То чи вніс автор якісь зміни?

2) на с. 77, де здобувач аналізує тематичні групи кіноназв, зазначено: «Абстрактно-ціннісна тематична група складається із заголовків-почуттів, заголовків-станів, заголовків-емоцій («Толока» М. Ілленка...)). Виникає питання щодо прикладу «Толока»: чому автор вважає цю назву абстрактною,

якщо значення слова *'толока'* – конкретне («одноразова праця гуртом для швидкого виконання великої за обсягом роботи, на яку скликають сусідів, родичів, товаришів (без оплати, а за частування)»);

3) на с. 98 дисертант зазначає: «Зокрема, негативне емоційне забарвлення мають кінозаголовки «20 Днів у Маріуполі» (2023), «Лютий» (2022), «Войси з Бахмута» (2023), оскільки нині вони асоціюються з початком повномасштабного вторгнення та окупацією українських міст». Проте негативне емоційне забарвлення таких назв можливе лише за умови спільного досвіду і наявності додаткової інформації, бо для пересічної людини, навіть для багатьох українців, це будуть цілком нейтральні назви доти, поки вони не отримають додаткової інформації про сам фільм;

4) на с.69 фіксуємо твердження «У структурі *ономастичного простору* заголовки фільмів поєднують риси *ідеонімів та прагматонімів...*», проте в сучасній ономастиці існує поняття *'онімний простір'*, а не *'ономастичний'*. Водночас на с. 166 знаходимо правильний термін – *онімний*: «Виявлено, що в структурі *онімного простору* кінозаголовок (фільмонім) поєднує...», що свідчить про певний недогляд дисертанта, а не нерозуміння терміна;

5) упродовж роботи простежується недотримання алфавітного порядку при згадуванні прізвищ (сс. 18–19, 39, 70) та неоднакові покликання на літературні джерела (у розділі 1 переважає покликання, оформлене як *'прізвище автора і рік'*, у розділі 2 і 3 частіше фіксуємо ще й покликання на сторінку).

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Висловлені зауваження та дискусійні положення не нівелюють вагомості отриманих автором результатів і не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Вони мають характер конструктивних порад, спрямованих переважно на окреслення перспектив подальшого розгортання обраної наукової

проблематики, та не впливають на високу теоретико-практичну цінність дисертації.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Дисертація Сергія Сергійовича Притули «Структурно-семантичні та прагматичні особливості українських кінозаголовків ХХІ ст.» відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступені доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальністю 035 Філологія.

25 травня 2026 року

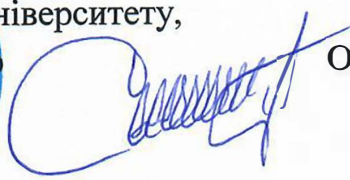
Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри слов'янської
філології Хмельницького
національного університету

Наталія ТОРЧИНСЬКА

Підпис Н.М.Торчинської засвічую

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету,
доктор технічних наук, професор

Олег СИНЮК